

12. Tkhorzhevskiy D. O. Metodyka trudovoho ta profesiinoho navchannia. – Ch. 3. Metodyka tekhnichnoi pratsi u 5-9 klasakh / D. O. Tkhorzhevskiy. – К. : NPU im. M. P. Drahomanova, 2001. – 219 s.

Малыхин А. А. Использование положений морфологии для определения содержания методической подготовки будущих учителей технологий.

В статье рассматривается проблема определения содержания методической подготовки учителей технологии с позиций морфологии. Анализируются содержание учебников и учебных пособий, в которых отражены (нашли отражение) подходы их авторов к определению содержания методической подготовки будущих специалистов образовательной отрасли "Технологии". Изучение студентами цикла методических дисциплин, в котором курс теория и методика технологического образования занимает ведущее место, должно обеспечить высокий уровень их методической подготовки в высшем педагогическом учебном заведении. Поэтому морфологический подход к определению содержания методической подготовки будущих специалистов прежде всего связан с анализом структуры и содержания методических знаний, изложенных в учебниках и пособиях для студентов и учителей, поскольку именно в них конкретизируется содержание методической подготовки учителя технологий.

Ключевые слова: учитель технологий, содержание методической подготовки, методическая подготовка, положения морфологии.

Malykhin A. A. The use of statutes of morphology for determination of maintenance of methodical preparation of future teachers of technologies.

In the article the problem of determination of maintenance of methodical preparation of teachers of technology is examined from positions of morphology. Maintenance of textbooks and train aid, in that going of their authors is reflected near determination of maintenance of methodical preparation of future specialists of educational industry of "Technology", is analysed. The study of cycle of methodical disciplines, in which course a theory and methods of technological education occupies a leading place, students must provide a high level them methodical preparation in higher pedagogical educational establishment. Therefore the morphological going near determination of maintenance of methodical preparation of future specialists is foremost related to the analysis of structure and maintenance of methodical knowledge, викладених in textbooks and manuals for students and teachers, as exactly for them maintenance of methodical preparation of teacher of technologies is specified.

Keywords: teacher of technologies, methodical preparation, maintenance of methodical preparation, positions of morphology.

УДК 378.14

Матяшова Д. В.

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ**

Для визначення змісту сучасної професійної і природничо наукової підготовки майбутнього вчителя трудового навчання потрібно зрозуміти теоретичні основи їх становлення та розвитку. Зміст професійної підготовки проходив певні етапи становлення, що було зумовлено економічними, соціальними та політичними змінами в країні, а також змінами самого змісту трудового навчання. Упродовж цих етапів було здійснено різноманітні заходи щодо його вдосконалення. У статті розкрито особливості формування змісту професійної і природничо-наукової підготовки майбутніх учителів трудового навчання на різних етапах історичного розвитку країни та визначено основні напрямки подальшого дослідження цієї проблеми.

Ключові слова: вчитель трудового навчання; професійна підготовка вчителя; природничо-наукова підготовка; зміст професійної підготовки вчителя трудового навчання.

Останнє десятиліття характеризується значними змінами у вимогах до вчителя і якісно новим підходом до формування змісту підготовки, що викликано впровадженням і розробкою нових стандартів середньої і вищої освіти, виникненням нових інформаційних та виробничих технологій, розвитком науково технічного прогресу, та нових професійних

умінь і навичок.

Для визначення змісту сучасної професійної і природничо наукової підготовки майбутнього вчителя трудового навчання потрібно зрозуміти теоретичні основи їх становлення та розвитку. Зміст професійної підготовки проходив певні етапи становлення, що було зумовлено економічними, соціальними та політичними змінами в країні, а також змінами самого змісту трудового навчання. Упродовж цих етапів було здійснено різноманітні заходи щодо його вдосконалення. Але спеціального дослідження цих заходів до цього часу не здійснювалося, що й зумовило мету нашої статті.

Питанням становлення системи освіти другої половини XIX – початку XX ст. присвячено ряд наукових розвідок того часу, зокрема, М. Авдієнка, М. Весселя, В. Ігнатовича, А. Меленєвського, С. Постернака, С. Рождественського та ін. Методологічні, теоретичні засади, шляхи оновлення педагогічної освіти розкрито в працях сучасних учених: А. Алексюка, В. Андрущенко, А. Бойко, В. Бондаря, О. Дубасенюк, А. Капської, Н. Кузьміної, В. Лугового, О. Мороза, В. Сластьоніна, О. Сухомлинської, Л. Хомич, М. Ярмаченка та ін.

Деякі напрями генези змісту діяльності учительських інститутів України розкриті в дисертаційних дослідженнях Л. Задорожної (досвід діяльності Глухівського учительського інституту з формування педагогічної майстерності у майбутніх учителів), О. Лук'янченко (організація педагогічної практики).

Теоретико-методичні засади професійної підготовки учителя трудового навчання розкриті у працях Р. Гуревича, Й. Гушулея, О. Коберника, М. Корця, Є. Кулика, П. Лузана, В. Мадзігона, В. Сидоренка, В. Стешенка, Г. Терещука, Д. Тхоржевського, М. Янцура та інших.

Водночас, здійснений аналіз науково-педагогічної літератури і дисертаційних досліджень засвідчує, що проблема історичного становлення і розвитку підготовки вчителів трудового навчання у вищих навчальних закладах не була предметом системного вивчення.

Мета статті – розкрити етапи здійснення професійної і природничо-наукової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання у вищих навчальних закладах на кожному з етапів професійної підготовки.

У системі професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання одне з провідних місць займають природничо-наукові дисципліни, які є базою для вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки і при вивченні яких формується природничо-наукова компетенція студентів.

В нашому дослідженні, ми визначили, що природничо-наукова підготовка – це перетворення засвоєних при вивченні природничо-наукових дисциплін систематизованих знань та умінь, формування світогляду, наукового і творчого мислення, цілісного погляду на навколишнє середовище, що сприяє безперервному розвитку і професійному становленню особистості майбутнього фахівця.

В системі наук природничі науки – сукупність наук, предметом дослідження яких є різні види матерії та форми їхнього руху, що виявляються в природі, їхні зв'язки й закономірності. За характером досліджуваних об'єктів природничі науки поділяють на дві групи:

- 1) вивчення форм руху неживої природи (математика, фізика, хімія, астрономія, механіка, географія, метеорологія, кліматологія, геологія);
- 2) дослідження явищ життя (біологія, генетика, цитологія, біохімія, фізіологія, екологія, ботаніка, зоологія, антропологія).

Для природничих дисциплін характерною особливістю є їх не відособленість один від одного. При дослідженнях постійно існує необхідність в інформації про елементи, які можуть бути надані тільки знаннями іншого рівня [4, с. 12-13].

Науковці [1], [3], [5], зазначають, що розвиток вищої педагогічної освіти в Україні

проходив у декілька етапів. Ми, в рамках свого дослідження, спробуємо проаналізувати, як здійснювалась природничо-наукова підготовка майбутніх учителів трудового навчання у вищих навчальних закладах на кожному з наступних етапів.

1. 1804-1917 р.р. – становлення вищої педагогічної освіти.

Реформи початкової і гімназійної освіти у першій половині XIXст. (1802-1804 рр., 1828-1835 рр.) зумовило необхідність збільшення кількості вчителів, а в зв'язку з цим, і реорганізацію педагогічної освіти [2, с. 44]. При університеті були створені закриті трирічні педагогічні інститути. За статутом вони вважались відділеннями університетів. У листопаді 1858 року при університетах почали працювати дворічні педагогічні курси, якими замінили педагогічні інститути, для осіб які мали вищу освіту і бажали працювати педагогами.

У педагогічних інститутах для учителів і вихователів вищої кваліфікації студенти вивчали вчення про християнську мораль, психологію, педагогіку, загальну історію, історію літератури, анатомію, фізіологію людини, гігієну, надання першої допомоги, дитячі хвороби, природознавство з методикою ознайомлення дитини з навколишнім середовищем, методику вивчення лічби, співи, малювання і ліплення, гімнастику, курси крою та шиття, рукоділля і домознавство.

У 1907 р. у Фребелівському інституті (м. Київ) [3, с. 7] уперше в Україні була запроваджена підготовка майбутніх учительок ручної праці (сучасний вчитель трудового навчання), де вони вивчали крій, шиття, рукоділля та доведення.

У Глуховському та Феодосійському вчительських інститутах готували вчителів широкого профілю для міських, а з 1912 р. – початкових училищ. Студенти вивчали Закон Божий, російську мову, арифметику, геометрію, географію, природознавство, фізику, педагогіку з дидактикою, співи, гімнастику. Учительські інститути не давали вищої освіти і права вступу до університету [1, с. 221-225].

Як бачимо з вищезазначеного підготовка вчителів проводилась для початкової школи і училищ. Природничо-наукова підготовка спочатку була направлена на вивчення людини і явищ природи (анатомія, фізіологія людини, гігієна, надання першої допомоги, дитячі хвороби, природознавство з методикою ознайомлення дитини з навколишнім середовищем), а пізніше її було доповнено і розширено (арифметика, геометрія, фізика, географія) точними науками. Цей етап є початком становлення природничо-наукової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання

2. Період 1917-1920 рр. – відзначився активним пошуком змісту, форм і методів будівництва вищої педагогічної освіти за різних форм державної влади.

Створення у 1917 р. Української центральної ради дало поштовх до реформування учительських інститутів. Згідно з постановою Тимчасового уряду від 14 вересня 1917 р. учительські семінарії ставали середніми школами з 4-річним, а інститути – школами, вищими за середні з 3-річним курсом навчання [2, с. 59-60]. Навчальні плани в учительських інститутах затверджували професорсько-викладацькі колективи. Під час навчання студенти вивчали обов'язкові предмети: російську мову і літературу, українську мову і літературу, історію, гігієну, читання, малювання, теорію і історію музики, математику, фізику, хімію і викладалися спеціальні предмети на кожному факультеті. Існувало 3 факультети: словесно-історичний, фізико-математичний і природничо-географічний [1, с. 226].

У жовтні 1917 р. було відкрито Київський український народний університет з трьома факультетами (історико-філологічний, фізико-математичний, правний) [2, с. 61].

У 1920-1921 рр. для забезпечення вчителями всіх типів шкіл, вищих жіночих курсів, учительських інститутів і семінарій створено нову форму вищого навчального закладу – інститут народної освіти, який прийшов на зміну семінаріям, школам та іншим вищим навчальним закладам. Цільовим призначенням інститутів народної освіти було підготовка вчителів не лише для загальноосвітніх шкіл, а й для професійних шкіл, працівників

бібліотек, дитячих позашкільних установ [1, с. 227-228].

Реформування учительських інститутів і створення нової форми навчальних закладів дало змогу проводити підготовку учителів для інших видів установ освіти і створити при інститутах факультети, що посприяло розширенню природничо-наукової підготовки вчителів. Створено природничо-географічні факультети, у яких викладались спеціальні (природничо-наукові) дисципліни згідно профілю факультету.

3. Період 1921-1934 рр. – характеризувався формуванням та інтенсивною підготовкою національних педагогічних кадрів.

У червні 1927 р. постановою уряду було затверджено “Положення про інститути УРСР”. До кінця 20-х років було проведено реорганізацію робітфаків з метою наближення навчання до життя, за цільовим призначенням і спеціалізаціями.

У 30-х роках стали з'являтися агропедагогічні та індустріально-педагогічні інститути, де здійснювалася професійна підготовка вчителів праці на політехнічних основах. Це найімовірніше і є початком становлення сучасних загально-технічних факультетів підготовки вчителів трудового навчання в Україні. Саме тому у 1932 р. в навчальні плани було внесено зміни по збільшенню кількості годин для педагогічної практики і педагогіки. Однак ці навчальні плани викликали критику, бо мало часу стало приділятися підготовці вчителя і формуванню його педагогічної культури [1, с. 230-234].

Цей період характеризується появою і розвитком політехнічної освіти, наближенням навчання до життя, тобто навчання студентів проходило частково в інститутах, де опановувався лекційний матеріал, а основне навчання проходило безпосередньо на виробництвах і фабриках де майбутні фахівці ознайомлювались з майбутньою професією. Але це не сприяло розвитку природничо-наукової підготовки студентів, бо вони отримували знання обмежені лише професійною діяльністю, не мали змоги саморозвитку та самовдосконалення, та і значимість самої природничо-наукової підготовки була невеликою.

4. Період 1935-1970 р.р. – пов'язаний з утвердженням єдиної всесоюзної системи вищої педагогічної освіти.

У 1937 р. – трудове навчання в загальноосвітніх школах через низький рівень організації навчання та матеріально-технічної бази було відмінено, що привело до чергової перебудови системи підготовки учительських кадрів.

Але в 1940 р. було запропоновано запроваджувати в Україні обов'язкові для всіх учнів практичні заняття та екскурсії, для формування загальних навичок практичної роботи з інструментами, приладдям тощо. Було здійснено повернення до підготовки вчителів у педагогічних інститутах. Навчальні плани стали складати керівні органи освіти республік [1, с. 230-234].

У роки Великої вітчизняної війни 1941-1945 рр. частина педагогічних інститутів припинила своє існування, частину було скасовано. Навчальні плани діючих інститутів було переглянуто і скорочено термін навчання. Але у 1943 р., не зважаючи на війну, частина інститутів почали працювати.

Нарком освіти УРСР запровадив спеціальну річну підготовку до викладацької діяльності осіб, які успішно закінчили педагогічні й учительські інститути [3, с. 107].

Ці заходи та підвищення навчально-матеріальної бази сприяли збільшенню кількості вищих педагогічних навчальних закладів, збільшенню контингенту студентів і підвищенню якості підготовки вчителів. Незважаючи на всі поліпшення, психолого-педагогічна підготовка студентів не відповідала вимогам сучасності. Чисельна кількість випускників працювала не за спеціальністю. Тому в 1954-1955 рр. було впроваджено нові навчальні плани з урахуванням завдань політехнічної освіти вчителів за якими працювали всі педагогічні інститути. Але вони були перевантажені теоретичним матеріалом і в 1959 р. згідно з постановою Ради Міністрів СРСР “Про форми і строки навчання у вищих навчальних закладах і про виробничу практику студентів”, були розроблені нові навчальні

плани. Під час виробничої практики студентам, наприклад на факультетах природознавства студенти приймали участь у всьому циклі сільськогосподарських робіт у складі вчительських виробничих бригад [3, с. 116-118].

У 1958 р. було прийнято Закон “Про укріплення зв’язку школи з життям та подальший розвиток системи народної освіти в СРСР”. Школа стає 11-річною. Відповідно було відновлено й підготовку вчителів праці з вищою освітою. Для цього в деяких педагогічних інститутах з 1957 р. було запроваджено підготовку вчителів фізики й основ виробництва, а з 1959 р. – учителів машинознавства, технології матеріалів і праці в навчальних майстернях. Спеціальність стала називалася спочатку “Фізика, основи виробництва” (1957 р.), а потім “Фізика і загальнотехнічні дисципліни” (1959 р.) [3].

Починаючи з 1961 р., в Україні, в навчальні плани майже щороку вносились зміни задля їх покращення.

Проаналізувавши вищезазначене можна зробити висновок, що з 50-х років починається розвиток професійної та природничо-наукової освіти майбутніх вчителів трудового навчання. Природничо-наукова підготовка набуває значення, бо держава мала попит у висококваліфікованих і різнобічно розвинених фахівцях, для розвитку і відбудови держави в післявоєнні роки. Навчальні плани розроблялись таким чином, щоб студенти мали змогу отримувати як достатньо високий рівень теоретичної підготовки, так і виробничої практики. Студенти на факультетах природознавства приймали участь у всьому циклі сільськогосподарських робіт у складі вчительських виробничих бригад, що сприяло вивченню всього процесу виробництва, закріпленню теоретичних знань на практиці і формувало вміння працювати у колективі, бригаді.

Подальший розвиток професійної і природничо-наукової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання нами буде розглянуто у наступному дослідженні

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, економічні, соціальні та політичні особливості розвитку країни, а також виникнення трудової підготовки учнів започаткували професійну і природничо-наукову підготовку вчителів трудового навчання. Вона пройшла низку етапів становлення.

1804-1917 рр. – характеризувався становленням вищої педагогічної освіти.

Період 1917-1920 р.р. – відзначився активним пошуком змісту, форм і методів будівництва вищої педагогічної освіти за різних форм державної влади.

Період 1921-1934 р.р. – характеризувався формуванням та інтенсивною підготовкою національних педагогічних кадрів.

Період 1935-1970 рр. – пов’язаний з утвердженням єдиної всесоюзної системи вищої педагогічної освіти.

На нашу думку, розвиток професійної та природничо-наукової освіти майбутніх вчителів трудового навчання починається з 1950-х років.

Упродовж розвитку природничо-наукової підготовки майбутніх учителів її зміст постійно удосконалювався, але цілісної концепції побудови науково обґрунтованого змісту ще не було розглянуто.

Використана література:

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : методичний посібник для студентів магістратури / С. С. Вітвицька. – Київ : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Кравченко І. М. Учительські інститути в системі підготовки педагогічних кадрів в Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. М. Кравченко. – Київ, 2008. – 226 с.
3. Майборода В. К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917-1985 рр.) : монографія / В. К. Майборода ; за ред. В. І. Лугового. – К. : Либідь, 1992. – 195 с.
4. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень. Основи наукових досліджень : навчальний посібник для вищих педагогічних закладів освіти / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – К. : РННЦ “ДНІТ”, 2000. – 259 с.

5. *Стешенко В. В.* Становлення та розвиток професійної підготовки вчителів трудового навчання / В. В. Стешенко ; гол. редактор М. Т. Мартинюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. – Умань : ПП. Жовтий О.О., 2010. – Ч. 3. – С 215-225.

References:

1. *Vityvtska S. S.* Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: Metodychnyi posibnyk dlia studentiv mahistratury. – Kyiv : Tsentri navchalnoi literatury, 2003. – 316 s.
2. *Kravchenko I. M.* Uchytelski instytuty v systemi pidhotovky pedahohichnykh kadriv v Ukraini (druha polovyna XIX – pochatok KhKh st.): dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk : 13.00.04 / I. M. Kravchenko. – Kyiv, 2008. – 226 s.
3. *Maiboroda V. K.* Vyshcha pedahohichna osvita v Ukraini: istoriia, dosvid, uroky (1917-1985 rr.) : monohrifiia / V. K. Maiboroda : za red. V. I. Luhovoho. – K. : Lybid, 1992. – 195 s.
4. *Sydorenko V. K.* Osnovy naukovykh doslidzhen. Osnovy naukovykh doslidzhen : Navchalnyi posibnyk dlia vyshchykh pedahohichnykh zakladiv osvity / V. K. Sydorenko, P. V. Dmytrenko. – K. : RNNTs “DINIT”, 2000. – 259s.
5. *Steshenko V. V.* Stanovlennia ta rozvytok profesiinoi pidhotovky vchyteliv trudovoho navchannia / V. V. Steshenko // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. Pavla Tychyny / Hol. Redaktor: Martyniuk M.T. – Uman : PP. Zhovtyi O.O., 2010. – Ch. 3. – S. 215-225.

***Матяшова Д. В.* Становление и развитие естественнонаучной деятельности как составляющей профессиональной подготовки будущих учителей технологий.**

Для определения содержания современной профессиональной и естественно научной подготовки будущего учителя трудового обучения нужно понять теоретические основы их становления и развития. Содержание профессиональной подготовки проходило определенные этапы становления, которое было предопределенно экономическими, социальными и политическими изменениями в стране, а также изменениями самого содержания трудового обучения. На протяжении этих этапов были осуществлены разнообразные мероприятия по его совершенствованию. В статье раскрыты особенности формирования содержания профессиональной и естественно-научной подготовки будущих учителей трудового обучения на разных этапах исторического развития страны, и определены основные направления дальнейшего исследования этой проблемы.

Ключевые слова: учитель трудового обучения; профессиональная подготовка учителя; естественно-научная подготовка; содержание профессиональной подготовки учителя трудового обучения.

***Matyashova D. V.* Formation and development science activity as a component of preparing future teachers of labour teaching .**

In the article the features of forming of maintenance of professional and naturally-scientific preparation of future teachers of labour teaching are exposed on the different stages of historical development of country, and basic directions of further research of this problem are certain.

Keywords: teacher of labour studies; professional preparation of teacher; naturally-scientific preparation; table of contents of professional preparation of teacher of labour teaching.

УДК 37.017.4:331.101

Мачача Т. С.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ІДЕЇ ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ ПРОФІЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті висвітлено концептуальні ідеї проектування культурологічного змісту профільної технологічної освіти, спрямованого на формування проектно-технологічної компетентності учнів, їхнє свідоме професійне самовизначення.

Ключові слова: профільна технологічна освіта, культурологічний зміст, проектно-технологічна компетентність